

ინკლუზიური ზრდის გამოწვევები მსოფლიოში და საქართველო

ლელა გულედანი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი

საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფერო დამყარებულია ეკონომიკაზე. მსოფლიო საერთაშორისო სისტემა ინტეგრირებულ კაპიტალისტურ სისტემას წარმოადგენს, რომელიც მიმართულია კაპიტალის დაგროვებისკენ.

მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების ანალიზისა და პროგნოზის მიხედვით კაპიტალიზმმა წარმატებას მატერიალური სიმდიდრის შექმნაში მიაღწია. გლობალურმა კაპიტალისტურმა სისტემამ არათანაბარ მდგომარეობაში ჩააყენა სახელმწიფოები, უფსკრული მდიდრებსა და ღარიბებს შორის იზრდება.

მიუხედავად იმისა რომ მსოფლიო ეკონომიკა ყოველწლიურად იზრდება, ეკონომიკური ზრდით გამოწვეული სარგებელი საზოგადოების ყველა წევრამდე ვერ მიდის. სწორედ ამიტომ, დღეს მსოფლიო გამოწვევაა - გლობალური ეკონომიკური ზრდა გახადოს უფრო ინკლუზიური.

უთანასწორობისა და სიღარიბის აღმოსაფხვრელად, გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების შემცირების მიზნით და უფრო პროგრესული მომავლის ასაშენებლად გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ დაანონსა მდგრადი განვითარების მიზნები, რომლის განხორციელება დაიწყო 2016 წლის 1 იანვარს და 2030 წლის 31 დეკემბრისათვის უნდა დასრულდეს. ძალიან ბევრი მიზანი ეხება ინკლუზიურ ზრდას და სოციალურ ინკლუზიას. საქართველო 2011 წლიდან შეუერთდა ზემოაღნიშნულ მსოფლიო მოძრაობას და დაანონსებული მიზნების განსახორციელებლად მთელი რიგი ვალდებულებებიც აიღო.

საქართველო საერთაშორისო უთანასწორობის მაჩვენებლის მიხედვით ერთ-ერთი ყველაზე უთანასწორო სახელმწიფოა. მიუხედავად იმისა, რომ გასულ წლებში რამდენჯერმე ადგილი ჰქონდა ეკონომიკური ზრდის მაღალ ტემპებს, ეკონომიკური ზრდით მიღებულმა შედეგმა ვერ დაძლია სიღარიბე. ბოლო ათწლეულში, სიღარიბის მაჩვენებლები თითქმის არ შეცვლილა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ბოლო წლებში მომხდარმა ეკონომიკურმა ძვრებმა საქართველოს მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილამდე არ მიაღწია.

ეკონომიკური პოლიტიკის სტრატეგიულ დოკუმენტში „საქართველო 2020“ აქტუალიზებულია ინკლუზიური ზრდის თემატიკა, რომლის მიხედვითაც ეკონომიკის სწრაფ ზრდას უნდა მოჰყვეს უთანასწორობის შემცირება.

ინკლუზიური ზრდა მიზანშეწონილად მიიჩნევა ისეთ სოციალურ პოლიტიკას, რომელიც ხელს შეუწყობს წარმოების ფაქტორთა ფართო ჩართულობას, ანუ ზრდის პროცესში ღარიბთა ჩართულობის უზრუნველყოფით მომავალში გადასანაწილებელი თანხების შემცირებას ბიუჯეტში. თუმცა, დღევანდელი პოლიტიკა უთანასწორობის შემცირებას გადანაწილების გზით ცდილობს და არა პროდუქტიული დასაქმების ხელშეწყობით, რაც არ არის ინკლუზიური ზრდის მექანიზმი.

ინდოელი ეკონომისტი ამარტია სენის მიდგომის თანახმად, განვითარების პოლიტიკა უნდა დაეფუძნოს ფართო დიალოგს, რომელშიც ექსპერტებისა და პოლიტიკოსების გარდა თავად ღარიბები და გარიყული ჯგუფები მიიღებენ მონაწილეობას. ეს მოდელი ყურადღებას ამახვილებს ადამიანის შესაძლებლობების ზრდას, სადაც ადამიანს მიაღწიოს და შეინარჩუნოს მისთვის სასურველი ფიზიკური ან სულიერი მდგომარეობა და აქვს შესაძლებლობა ჩაერთოს სასურველ საქმიანობაში. განვითარების პროცესს სენი, პირველ რიგში, ხედავს როგორც ღარიბების შესაძლებლობის ზრდას. დემოკრატიული პროცესის შედეგად უნდა მოხდეს შეთანხმება სხვადასხვა ჯგუფების პრიორიტეტებს შორის. სწორედ ეს კონსენსუსი უნდა დაედოს განვითარების პოლიტიკას.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური ზრდა; მდგრადი განვითარება; ინკლუზიური ზრდა; განვითარება.

უკანასკნელი 40 წლის მანძილზე და განსაკუთრებით 80-იანი წლებიდან მიდის პროცესები, რომელთა შედეგადაც სოციალური ურთიერთობების პროცესში თანდათანობით მცირდება მანძილისა და საზღვრების არსებობის მნიშვნელობა. ადამიანები მრავალფეროვანი და კომპლექსური გზებით არიან ურთიერთკავშირში და ურთიერთქმედებენ, რაც სულ უფრო მეტად ხდება განპირობებული და ორგანიზებული სპლანეტარული სერთობის მიერ. მსოფლიოში მიდის ტენდენციები, რომლის შედეგადაც სულ უფრო მცირდება საზღვრების ჩაკეტილობა სახელმწიფოთა შორის.

საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფერო დამყარებულია ეკონომიკაზე. მსოფლიო საერთაშორისო სისტემა ინტეგრირებულ კაპიტალისტურ სისტემას წარმოადგენს, რომელიც მიმართულია კაპიტალის დაგროვებისკენ. მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებას საფუძვლად უდევს ადამიანის სწრაფვა ძალაუფლების, საკუთარი შესაძლებლობების გაფართოებისკენ. ეკონომიკის ძირითად მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენენ - მეწარმეები, რომლებშიც ეკონომიკური ძალაუფლების ნება-სურვილი განსაკუთრებით აშკარადაა გამოხატული.

ეკონომიკური ევოლუცია სწორედ რომ ცალკეულ ადამიანებსა და მათ მრავალგვაროვან ჯგუფებს შორის ეკონომიკური ძალაუფლებისათვის ბრძოლის შედეგია. ცალკეულ ადამიანთა მსგავსად ტექნოლოგიური, ეკო-

ნომიკური ინსტიტუტები და ცივილიზაციები იბრძვიან ეკონომიკური ძალაუფლებისათვის და ეს ბრძოლა საფუძვლად უდევს ტექნოლოგიურ, ინსტიტუციონალურ და ცივილიზაციურ ევოლუციას. მსოფლიო ეკონომიკის განვითარება სტიმულირდება მუდმივი ბრძოლით სახელმწიფოსა და ბაზარს შორის, იმ პირთა ჯგუფებს შორის, რომლებიც ეკონომიკური ძალაუფლებისათვის ბრძოლაში ეყრდნობიან ამ ორ მთავარ ინსტიტუტს.

მსოფლიო ეკონომიკური სისტემა ურთიერთზეგავლენის მქონე და ნაწილობრივ თვითრეგულირებადი პროცესების ხლართად გადაიქცა, სადაც ძირითადი მოთამაშეები სახელმწიფოები, ტრანსნაციონალური კორპორაციები, ტრანსნაციონალური კაპიტალი, მსხვილი ქალაქები, ქვეყანათა ბლოკები, საერთაშორისო ორგანიზაციები, ოფშორები და ა.შ. არიან.

დღეს ეკონომიკურ წინამძღვრებს საერთაშორისო წარმოების ჩამოსაყალიბებლად ტრანსნაციონალური კორპორაციები ქმნიან ერთიანი საბაზრო და საინფორმაციო სივრცით, კაპიტალის, სამუშაო ძალის, სამეცნიერო-ტექნიკური, საკონსულტაციო და სხვა მომსახურების საერთაშორისო ბაზრით. ისინი მსოფლიო სამრეწველო წარმოების დაახლოებით ნახევარს აკონტროლებენ. კაცობრიობის ძირითადი ინტელექტუალური, საინფორმაციო და ფინანსური რესურსები განვითარებულ ქვეყნებსა და მსხვილ ქალაქებში არის თავმოყრილი.

ევოლუციით ნაპოვნი მსოფლიო მოწყობა რაციონალურია კაცობრიობის შეზღუდული რესურსების გამოყენების თვალსაზრისით, ტექნოლოგიური პროგრესისა და ეკონომიკური ზრდისათვის, თუმცა იგი სასტიკია სუსტების მიმართ.

მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების ანალიზისა და პროგნოზის მიხედვით კაპიტალიზმმა წარმატებას მატერიალური სიმდიდრის შექმნაში მიაღწია. გლობალურმა კაპიტალისტურმა სისტემამ არათანაბარ მდგომარეობაში ჩააყენა სახელმწიფოები, უფსკრული მდიდრებსა და ღარიბებს შორის იზრდება. საბაზრო ფუნდამენტალიზმი არ გამოხატავს ისეთ საერთო ინტერესებს და ფასეულობას როგორცაა მშვიდობა, უსაფრთხოება, კანონი და წესრიგი, ადამიანის უფლებები, გარემოს დაცვა და სოციალური სამართლიანობა. ამჟამინდელი ტენდენციებით დისკრიმინაცია და უთანასწორობა კიდევ უფრო მატულობს მსოფლიოში.

მიუხედავად ფინანსური კრიზისისა მსოფლიო ეკონომიკა ყოველწლიურად იზრდება, 2010 - 5.4 %; 2011- 4.2%; 2012 - 3.4%; 2013 - 3.4%; 2014 - 3.4%; 2015 - 2.8%; 2016 - 2.4%; 2017 - 2.7%.^[1] მაგრამ ეკონომიკური ზრდით გამოწვეული სარგებელი საზოგადოების ყველა წევრამდე ვერ მიდის. სწორედ ამიტომ, დღეს მსოფლიო გამოწვევაა გლობალური ეკონომიკური ზრდა გახადოს უფრო ინკლუზიური.

შემოსავლების უთანასწორობის ზრდა მსოფლიო მკვლევარების აზრით წარმოადგენს ეკონომიკურ და სოციალურ დაავადებას, რომელიც ზიანს აყენებს მომავალ კეთილდღეობას. ეკონომიკურმა ზრდამ უნდა უზრუნველყოს საცხოვრებელი სტანდარტების ფართო გაუმჯობესება და ამის მისაღწევად კონკრეტული პოლიტიკის გატარების სახელმძღვანელო პრინციპები უნდა შემუშავდეს. წარმატების შეფასების კრიტერიუმი და ეროვნული ეკონომიკის წარმოჩენის განმსაზღვრელი უნდა იყოს საცხოვრებელი სტანდარტების ფართომასშტაბიანი პროგრესი და არა მთლიანი შიდა პროდუქტი.

საჭიროა შემუშავდეს ინდიკატორების მაჩვენებლების უფრო ფართო სპექტრი, რათა პოლიტიკის შემქმნელებმა უკეთესად დაინახონ ნამდვილი სურათი, თუ როგორ ზიარდება ეკონომიკური ზრდის სარგებელი ყველაზე. მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის ეკონომიკური ზრდისა და სოციალური ინკლუზიის გლობალური გამოწვევების ინიციატივა შეიქმნა იმისათვის, რომ შემუშავდეს ამ საკითხზე საუკეთესო გადაწყვეტილებები. მხედველობაშია პრაქტიკული იდეები, რომელიც ხელს შეუწყობს როგორც ზრდას, ასევე ინკლუზიას. ეს ნიშნავს რომ ამ საკითხს უნდა შევხედოთ ფართო ობიექტივიდან და მის მიღმა უნდა დავტოვოთ ამ პრობლემების გადაჭრის ტრადიციული ეკონომიკური შეხედულებები.^[2]

მსოფლიო ეკონომიკურმა ფორუმმა 2015 წლიდან გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიშთან ერთად, რომელსაც 1979 წლიდან ამზადებს, პირველად დაიწყო ინკლუზიური ზრდისა და განვითარების ანგარიშის მომზადება.^[3] ეს ანგარიში წარმოადგენს გაზომვადი მაჩვენებლების სამუშაო ჩარჩოს შვიდი პოლიტიკის მიმართულებით, რომელთაგან თითოეული მხარს უჭერს საფუძვლიან პროგრესს ცხოვრების დონის სტანდარტებში და საშუალებას იძლევა ქვეყნებმა გააცნობიერონ თავიანთი პოზიციები და ძალისხმევა ამ საკითხებზე სხვა ქვეყნებთან შედარებით.

უთანასწორობისა და სიღარიბის აღმოსაფხვრელად, გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების შემცირების მიზნით და უფრო პროგრესული მომავლის ასაშენებლად გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ დააწესა მდგრადი განვითარების მიზნები.

დოკუმენტი, სათაურით - „ჩვენი სამყაროს ტრანსფორმაცია: მდგრადი განვითარების დღის წესრიგი 2030 წლისთვის“, რომელიც 2015 წლის 25 სექტემბერს გაეროს 193 წევრი ქვეყანამ მიიღო, შედგება 17 მიზნისა და 169 ამოცანისგან.^[4] ეს უპრეცედენტო შეთანხმება სამ წლიანი გამჭვირვალე მონაწილეობრივი პროცესის შედეგია, სადაც ისმის ყველა დაინტერესებული მხარის და ადამიანის ხმა. ამ დოკუმენტმა მიიღო მსოფლიოს სამოქალაქო საზოგადოების, ბიზნესის, პარლამენტარების და სხვა ადამიანების მხარდაჭერა. დოკუმენტში ასახული მოსაზრებები ეყრდნობა გამოკითხვას, რომელიც მსოფლიოს 88 ქვეყანაში ჩატარდა და მასში 5-მა მილიონმა ადამიანმა მიიღო მონაწილეობა.

ძალიან ბევრი მიზანი ეხება ინკლუზიურ ზრდას და სოციალურ ინკლუზიას. მე-8 მიზანი სპეციფიკურად მიმართულია ინკლუზიური და მდგრადი ეკონომიკური ზრდისკენ, ხოლო მე -10 მიზანი ეხება უთანასწორობის შემცირებას, როგორც ქვეყნებს შიგნით ასევე ქვეყნებს შორის.^[5]

ყველაზე უნიკალური ასპექტი ამ მიზნების არის ის, რომ გლობალური მიზნების შესრულებაში მონაწილეობს საჯარო, კერძო და სამოქალაქო სექტორი. მიუხედავად იმისა, რომ ეს ძალიან მნიშვნელოვანი ასპექტია, მაინც არ არსებობს საერთაშორისო დონეზე აღიარებული პოლიტიკის სამუშაო ჩარჩო ქვეყნებისათვის, რათა მიღწეულ იქნეს უფრო მეტი სოციალური ინკლუზია და ეკონომიკური განვითარება.

2030 წლის დღის წესრიგი არის ძალიან ამბიციური გლობალური გეგმა, რომელიც მხოლოდ იმ შემთხვევაში განხორციელდება, თუკი მთავრობები, მოქალაქეები, სამოქალაქო და საერთაშორისო ორგანიზაციები შეძლებენ პარტნიორობას, ერთობლივ მუშაობას და უზრუნველყოფენ ყველა მხარის ჩართულობას გამონაკლისის გარეშე. ამ გლობალური მიზნების მისაღწევად, აუცილებელია გამოვიყენოთ ის პლატფორმები, რომლებიც აძლიერებენ მოქალაქეებს და ხელს უწყობენ ღიაობას, გამჭვირვალობას და კეთილდღეობას, ისე როგორც ამას უზრუნველყოფს ღია მმართველობის პარტნიორობა.

27 სექტემბერს, გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ მდგრადი განვითარების მიზნების დამტკიცებიდან ორ დღეში, ღია მმართველობის პარტნიორობის მმართველი კომიტეტის 11-მა ქვეყანამ შეიმუშავა და მიიღო დეკლარაცია სახელწოდებით - „ღია მმართველობა მდგრადი განვითარების დღის წესრიგის განხორციელებისთვის“. ღია მმართველობის პარტნიორობა“ (OGP – Open Government Partnership) ამერიკის შეერთებული შტატების და ბრაზილიის პრეზიდენტების ერთობლივი ინიციატივის შედეგად 2011 წლის 20 სექტემბერს გაეროს გენერალური ასამბლეის შეხვედრის ფარგლებში დაფუძნდა.^[6]

OGP არის ერთგვარი მზა-პლატფორმა, რომელსაც ეროვნული სამოქმედო გეგმებით შეუძლია ქვეყნებს დაეხმაროს მდგრადი განვითარების მიზნების ეფექტიან განხორციელებაში. აღნიშნული გეგმები ხელს უწყობს ღია მმართველობას საჯარო ვალდებულებების აღებით მის 75 წევრ ქვეყანაში. მთავრობები და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები თანხმდებიან, გააუმჯობესონ საჯარო თანამონაწილეობა, ინფორმაციის თავისუფლება, საბიუჯეტო და ბუნებრივი რესურსების გამჭვირვალობა, საჯარო სერვისების მიწოდება და მონაცემთა ღიაობა.

საქართველო პარტნიორობას 2011 წლის სექტემბერში შეუერთდა და მალევე შეუდგა სამოქმედო გეგმის შემუშავებას. საკუთარი წევრობის დასაწყისშივე საქართველომ OGP-ის 75 წევრ ქვეყანას შორის მიიღო ერთ-ერთი ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი (15 ქულა მაქსიმალური 16-დან) ბიუჯეტის გამჭვირვალობის, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობისა და ქონებრივი დეკლარაციების გამოქვეყნების კუთხით.

მიუხედავად ამისა, საქართველომ ერთ-ერთი ყველაზე დაბალი შეფასება მიიღო მოქალაქეთა ჩართულობის კომპონენტში, რაც ხაზს უსვამს მოქალაქეებთან და სამოქალაქო საზოგადოებასთან კომუნიკაციის შესაძლებლობების გაძლიერების საჭიროებას.

საქართველოს ხელისუფლებამ ვალდებულებად აიღო სახელმწიფო ინსტიტუტების გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების გაზრდა, ისევე როგორც მოქალაქეთა მონაწილეობის გაძლიერება, სახელმწიფო სერვისებისა და საჯარო სექტორში ანტიკორუფციული სისტემის გაუმჯობესება.^[7]

7 წლის განმავლობაში საქართველოს ხელისუფლების ორივე შტომ - აღმასრულებელმა და საკანონმდებლომ, განახორციელა რამდენიმე სამოქმედო გეგმა. 2014 წლის სექტემბერში საქართველომ ორი წლით იქნა არჩეული OGP-ის მმართველი კომიტეტის წევრად, 2016 წელს - გახდა OGP-ს თანათავმჯდომარე სახელმწიფო, 2017 წლის ოქტომბრიდან, საქართველო წამყვანი თანათავმჯდომარე გახდა ერთი წლის ვადით, ხოლო 2018 წლის 16 ივლისს საქართველომ, საქართველოს პარლამენტის ღია მმართველობის მუდმივმოქმედი საბჭოს ორგანიზებით უმასპინძლა ღია მმართველობის პარტნიორობის (OGP) გლობალურ სამიტს „ღია პარლამენტი“.^[8]

საქართველოს საპარლამენტო ღიაობის მიზანია პარლამენტის საქმიანობის ანგარიშვალდებულების და გამჭვირვალობის გაზრდა და საკანონმდებლო პროცესებში მოსახლეობის მაქსიმალური ჩართულობის უზრუნველყოფა.^[9]

გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მოქალაქეთა აქტიური მონაწილეობის ხელშეწყობის მიზნით საქართველოს მთავრობამ აამოქმედა პეტიციების ელექტრონული პორტალი. პორტალით სარგებლობის წესებისა და პირობების დამტკიცების შესახებ დადგენილება მთავრობამ 2017 წლის 18 მაისს გამოაქვეყნა. პორტალის გამოყენებით ნებისმიერ მოქალაქეს შეუძლია ელექტრონული პეტიციის შექმნა, ხელმოწერების მოგროვება და საკმარისი ხელმოწერის მოგროვების შემთხვევაში, მისი მთავრობისთვის გაგზავნა. რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, საქართველოს მთავრობას უჩნდება ვალდებულება უპასუხოს პეტიციას და ეს პასუხი საჯაროდ ხელმისაწვდომი გახადოს პეტიციების ელექტრონულ პორტალზე.

OGP-ის თანათავმჯდომარე ქვეყნის სტატუსი საქართველოს მნიშვნელოვან შესაძლებლობებს აძლევს დაგროვილი ცოდნა გაუზიაროს OGP-ის წევრ თუ არაწევრ ქვეყნებს და ხელი შეუწყოს სხვადასხვა სფეროში მთავრობათა შორის ერთობლივი მიზნების გაჩენას.

მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური ცვლილებების პერიოდში, საქართველოში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკისა და ეკონომიკის საკითხების აქტუალიზაცია. საქართველომ ფუნდამენტურად რომ გააუმჯობესოს ეკონომიკური მმართველობა, ძლიერი საქართველოსთვის და მომავალი წარმატებისთვის საჭიროა უფრო მეტი თანამშრომლობა საზოგადოებასთან, ყველას უნდა ჰქონდეს ერთნაირი შესაძლებლობა, გავლენა მოახდინოს გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც ეხება ადამიანებს საზოგადოებაში.

საქართველოში გასული წლების ეკონომიკურმა რეფორმებმა სასურველი შედეგი ვერ მოიტანა. ამასთან, განხორციელებული რეფორმები ხშირ შემთხვევებში არათანმიმდევრული და სპონტანური იყო. დღემდე არსებულ სტრატეგიულ და საპროგრამო დოკუმენტებში გაცხადებული მიზნები, რომლებიც სიღარიბის და უმუშევრობის მნიშვნელოვან შემცირებას უკავშირდებოდა, კვლავ მიუღწეველი რჩება.

მიუხედავად იმისა, რომ გასულ წლებში რამდენჯერმე ადგილი ჰქონდა ეკონომიკური ზრდის მაღალ ტემპებს, ეკონომიკური ზრდით მიღებულმა შედეგმა ვერ დაძლია სიღარიბე. ბოლო ათწლეულში, სიღარიბის მაჩვენებლები თითქმის არ შეცვლილა.

საქართველო ევროპისა და ცენტრალური აზიის ქვეყნებს შორის უთანასწორობის მაჩვენებლის მიხედვით ერთ-ერთი ყველაზე უთანასწორო სახელმწიფოა, რაც იმის ნიშანია, რომ ბოლო წლებში მომხდარმა ეკონომიკურმა ძვრებმა საქართველოს მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილამდე არ მიაღწია.

ეკონომიკური კონკურენციის არარსებობის პირობებში, თავისუფალი ვაჭრობიდან მიღებული სარგებელი საზოგადოების მხოლოდ კონკრეტულმა ჯგუფებმა მოიხვეჭეს და შედეგად, ამ სტრატეგიამ ხელი ვერ შეუწყო ეკონომიკური სიმდიდრის შექმნას. საჯარო ინვესტიციების ტრანსფერი ადამიანურ კაპიტალსა და ტექნოლოგიებში არ იყო საკმარისი, თავისუფალმა ბაზრებმა კი ამ უკმარისობის აღმოფხვრა ვერ უზრუნველყვეს.

ეკონომიკური პოლიტიკის სტრატეგიულ დოკუმენტში „საქართველო 2020“ აქტუალიზებულია ინკლუზიური ზრდის თემატიკა, რომლის მიხედვითაც ეკონომიკის სწრაფ ზრდას უნდა მოჰყვეს უთანასწორობის შემცირება.^[10]

ინკლუზიური ზრდა მიზანშეწონილად მიიჩნევა ისეთ სოციალურ პოლიტიკას, რომელიც ხელს შეუწყობს წარმოების ფაქტორთა ფართო ჩართულობას ზრდაში. ინკლუზიური ზრდა, ზრდის პროცესში ღარიბთა ჩართულობით უზრუნველყოფს მომავალში გადასანაწილებელი ხარჯების შემცირებას და ბიუჯეტის მდგრადობას სოციალური სახის ხარჯების გაწევასთან მიმართებაში. თუმცა თანდათან უფრო სოციალურ უზრუნველყოფაზე ორიენტირებული ბიუჯეტი სიღარიბის დაძლევის ფარდობითი მიდგომის შთაბეჭდილებას ტოვებს (ანუ უთანასწორობის შემცირება გადანაწილების გზით და არა პროდუქტიული დასაქმების ხელშეწყობით), რაც არ არის ინკლუზიური ზრდის მეინსტრიმი.

აღსანიშნავია, რომ განვითარების სტრატეგია „საქართველო 2020“-ში „ინკლუზიური ზრდის“ ნეოლიბერალური ინტერპრეტაციაა წარმოდგენილი. დიალოგის გასაფართოებლად განვითარების ალტერნატიული ხედვების შეთავაზება და განხილვა არის საჭირო. ასეთ ხედვას ბრიტანელ-ინდოელი ეკონომისტის, ამარტია სენის, შესაძლებლობებზე ორიენტირებული მიდგომა (Capability Approach) გვთავაზობს. ამ მიდგომის თანახმად, განვითარების პოლიტიკა უნდა დაეფუძნოს ფართო დიალოგს, რომელშიც ექსპერტების და პოლიტიკოსების გარდა, ღარიბები და სხვა გარიყული ჯგუფების წარმომადგენლებიც მიიღებენ მონაწილეობას.^[11]

მსოფლიო ბანკის ექსპერტების მოსაზრების თანახმად, ინკლუზიური ზრდა წარმოადგენს ეკონომიკური ზრდის ერთ-ერთ მოდელს, რომელიც ითვალისწინებს:

- ზრდის უზრუნველყოფის პროცესში საზოგადოების ყველა ფენის ჩართულობას;
- ზრდის შედეგების რაც შეიძლება უფრო ფართო განაწილებას.

პრიორიტეტი ენიჭება ისეთ პოლიტიკას, რომელიც რესურსების, პირველ რიგში კი - ადამიანური რესურსების - მაქსიმალურ ათვისებას უწყობს ხელს. ინკლუზიური განვითარების მოდელი განსხვავდება ე.წ. ღარიბებზე ორიენტირებული ზრდის მოდელისგან. მთავარი განსხვავება ეკონომიკური ზრდისთვის პრიორიტეტის მინიჭებაში მდგომარეობს, მაშინ, როდესაც ღარიბებზე ორიენტირებული ზრდის მოდელი რედიკალიზაციის და ზრდის იმპერატივების შეთანხმებას ცდილობს.

ინკლუზიური ზრდის მომხრეებისგან განსხვავებით, შესაძლებლობებზე ორიენტირებული მიდგომის მომხრეები ყურადღებას ადამიანების შესაძლებლობების ზრდაზე ამახვილებენ. საუბარია ორი ტიპის შესაძლებლობაზე:

- ა) შესაძლებლობაზე მიაღწიო და შეინარჩუნო შენთვის სასურველი ფიზიკური ან სულიერი მდგომარეობა;
- ბ) შესაძლებლობაზე ჩაერთო სასურველ საქმიანობაში.

შესაძლებლობების განსახორციელებლად, სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების წარმომადგენლებს სხვადასხვა რესურსები სჭირდებათ. საჭირო რესურსები განსხვავდება როგორც რაოდენობრივი, ასევე თვისებრივი თვალსაზრისით. ამას რამდენიმე მიზეზი შეიძლება ჰქონდეს, მათ შორის, განსხვავება სასტარტო პირობებში, განსხვავება ცხოვრებისეულ მიზნებსა და პრიორიტეტებში და განსხვავება ე.წ. „გამოყენების ფუნქციის“ თვალსაზრისით. ეს უკანასკნელი ცნება სხვადასხვა ადამიანებს შორის ერთი და იმავე რაოდენობის და სახის რესურსების ათვისების განსხვავებულ უნარზე მიუთითებს.

განვითარების პროცესს სენი პირველ რიგში ხედავს, როგორც ღარიბების შესაძლებლობის ზრდას. დემოკრატიული პროცესის შედეგად უნდა მოხდეს შეთანხმება სხვადასხვა ჯგუფების პრიორიტეტებს შორის. სწორედ ეს კონსენსუსი უნდა დაედოს საფუძვლად განვითარების პოლიტიკას.

კონცეფცია, რომელსაც „საქართველო 2020“ ეფუძნება, შესაძლებლობებზე ორიენტირებული მიდგომისგან მნიშვნელოვნად განსხვავდება. „საქართველო 2020“ ეფუძნება აზრს, რომ განვითარება შეგვიძლია გავაიგივოთ ეკონომიკურ ზრდასთან, ხოლო ზრდასთან დაკავშირებული პრობლემები იმ ტიპის პრობლემებს

მიეკუთვნება, რომელთა გადაწყვეტა ეკონომიკური მეცნიერების სტანდარტული ინსტრუმენტების დახმარებით არის შესაძლებელი.

ამის საპირისპიროდ, სენი გვთავაზობს განვითარების არადეტერმინისტულ, დიალოგზე დაფუძნებულ ხედვას. ამ ხედვის თანახმად, გადაწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება დიალოგში ღარიბების და სხვა გარიყული ჯგუფების მონაწილეობას. მიუხედავად იმისა, რომ „საქართველო 2020“-ის დამტკიცებას წინ საზოგადოებრივი განხილვის პროცესი უძღოდა, ამ დისკუსიაში მონაწილეობის მიღება ძირითადად ეკონომიკურმა ექსპერტებმა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებმა შეძლეს. მათ მიერ დასახული პრობლემები და დაძლევის გზები არ ასახავს საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფების ხედვებს. აღსანიშნავია, რომ არც მონიტორინგის და შეფასების მექანიზმი ითვალისწინებს საზოგადოების გარიყული ჯგუფების მონაწილეობას.

სენის მიხედვით, შეუძლებელია განვითარების პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების განსაზღვრა ფართო საზოგადოებრივი დიალოგის გარეშე.

დიალოგი განვითარების პოლიტიკის შესახებ უნდა დაეფუძნოს კვლევას, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება სხვადასხვა თვისებრივი და რაოდენობრივი მონაცემები. მხედველობაშია წარსულში ჩატარებული და მიმდინარე მასობრივი გამოკითხვები და შინამეურნეობების კვლევების მონაცემები. თვისებრივ კვლევებში საზოგადოების სხვადასხვა ფენის ცხოვრებისეული პრიორიტეტებისა და შეხედულებების შესახებ უნდა იყოს გამოკითხვები.

განვითარების პოლიტიკის შესახებ გამართულ დიალოგში სახელმწიფომ, ადგილობრივმა თვითმმართველობებმა და არასამთავრობო ორგანიზაციებმა უფრო აქტიური როლი უნდა ითამაშონ. განხილვებში სხვადასხვა შეხედულების მქონე ექსპერტებმა უნდა მიიღონ მონაწილეობა. საქართველოს სხვადასხვა სოფლებსა და ქალაქებში უნდა მოხდეს დისკუსიების ორგანიზება. ასეთი დისკუსიები საჯარო განხილვების უკვე გამოცდილ მეთოდოლოგიებს უნდა დაეფუძნოს. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიენიჭოს გარიყული ჯგუფების წარმომადგენლების მონაწილეობას.

ლიტერატურა:

1. International Monetary Fund World Economic Outlook, “Subdued Demand – Symptoms and Remedies” (October 2016): 19;
2. <https://www.weforum.org/projects/inclusive-growth-and-development>;
3. The Inclusive Growth and Development Report 2017. World economic forum, Geneva;
4. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. United Nations. General assembly. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development;
5. Sustainable Development Goals: goal 8, goal 10;
6. https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/OGP_annual-report_2016.pdf;
7. საქართველოს მთავრობის დადგენილება #539 ღია მმართველობა საქართველოს 2016-2017 წლების სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ;
8. 2013 წლის მთავრობის 9 ივლისის №775 განკარგულება „ღია მმართველობის პარტნიორობის საქართველოს სამოქმედო გეგმის განხორციელებისათვის აუცილებელ ღონისძიებათა შესახებ“
9. საქართველოს ღია პარლამენტის სამოქმედო გეგმა 2017-2018
10. საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 17 ივნისის #400 დადგენილება საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის
11. „საქართველო 2020“ დამტკიცებისა და მასთან დაკავშირებული ზოგიერთი ღონისძიების თაობაზე
12. საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა. ელექტრონული რესურსები. ამარტია სენი - განვითარება როგორც თავისუფლება და უფლებების დაცვაზე დაფუძნებული განვითარება;

Inclusive Growth Challenges in the World and in Georgia

Lela Guledani

Doctoral student
Tbilisi State University

S u m m a r y

Every sphere of public life is based on the economy. The global international system is an integrated capitalist system that aims to accumulate capital.

Analyzing and forecasting the ongoing processes in the world, capitalism has succeeded in creating material wealth. The global capitalist system has put the states in unequal position, gap between the rich and the poor is

growing.

While the world economy is growing annually, the benefits of economic growth can not go to all members of society. That's why today's global challenge is to make global economic growth more inclusive.

In order to eradicate inequality and poverty, to reduce adverse environmental impacts and to build a more progressive future, the United Nations Organization has announced the sustainable development goals initiated on 1 January 2016 and ending December 31, 2030. A lot of goals are about inclusive growth and social inclusion. Since 2011 Georgia has joined the world and has taken a number of commitments to implement the announced goals.

Georgia is one of the most unequal states in terms of international inequality. Despite the fact that in the last few years there has been a high growth rate of economic growth, the result of economic growth can not overcome poverty. In the last decade, poverty levels have not changed much, which means that the economic shifts in recent years have not reached significant part of the population of Georgia.

In the strategic document of Economic Policy "Georgia 2020" is activated the subject of inclusive growth, according to which the rapid growth of the economy should lead to a reduction in inequality.

Inclusive growth is considered to be a social policy that will facilitate the broader involvement of production factors, the reduction of funds transferable in the budget by ensuring the involvement of the poor in the process of growth in the future. However, today's policy seeks to reduce the inequality by redistribution, not by supporting productive employment, which is not an inclusive growth mainstream.

According to Indian Economist Amartya Sen's approach, development policy should be based on a broader dialogue, in which the poor and excluded groups will be participating, except experts and politicians. This model focuses on the development of human capacities, where people have the ability to achieve and maintain the desired physical or spiritual condition and have the opportunity to engage in the desired activity. The development process is first seen as the growth of the poor. As a result of democratic process, agreement between different groups of priorities should be taken. This consensus should be base of the development policy.

Key Words: *Economic Growth; Sustainable Development; Inclusive Development; Development.*